

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ

POLİS AKADEMİYASI

«CİNAYƏT HÜQUQU» KAFEDRASI

«CİNAYƏT HÜQUQU» FƏNNİ

MÜHAZİRƏ

MÖVZU № 22: «Sülh və insanlıq əleyhinə olan cinayətlər»

Tərtib etdi:

**«Cinayət hüququ» kafedrasının rəisi,
polis polkovniki**

İmrəli Məmmədli

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə edilib və bəyənilib.

Protokol № _____ « _____ » _____ 2016-cı il.

BAKI – 2016

Mövzu: 22. Sülh və insanlıq əleyhinə olan cinayətlər.

P L A N

GİRİŞ

1. Sülh əleyhinə olan cinayətlər.
2. İnsanlıq əleyhinə olan cinayətlər.

Nəticə

Ə D Ə B İ Y Y A T

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı 2020
2. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Bakı 2020
3. İnsan hüquqları və polis. Tədris-metodik vəsait. h.e.n. dosent R.İ.Rəsulovun red ilə, Bakı. 2002.
4. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin kommentariyası. (prof. F.Y.Səməndərovun red. ilə) Bakı, 2019.
5. Əfəndiyev E.M. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin şərhı. Xüsusi hissə. Bakı, «Hüquq ədəbiyyatı», Bakı, 2001
6. Карпов.И.И. Международная преступность. Москва, 1988.
7. Попов.В.П. Международное уголовное право. Учебное пособие. Москва, 1997.
8. Рыбаков Й.М. Вооруженная агрессия-отягчающее международное преступление. Москва, 1980.
9. Международное право в документах: Учебное пособие. сост Н.Т.Блатова. Москва. 1982.
10. Международная защита прав и свобода человека: сборник док. Москва, 1990.
11. Уголовное право. Особенная часть. Учебник. Под. ред. И. Ватрова.И.Й. Ляпунова. Москва, 2006.

Sual № 1. Sülh əleyhinə olan cinayətlər

Bəşər tarixinin mövcudluğunun əksər hissəsi müharibələr dövrünə düşür. Çox təəssüf ki, qlobal, uzun sürən və qanlı müharibələr lokal müharibələrə çevrilmiş, sonradan hərbi münaqişələr şəklində mövcud olmuş, sonuncular da öz növbəsində, qaynar nöqtələrə çevrilmişdir. Dünya birliyi artıq çoxdan başa düşmüşdür ki, müharibə xalqlara deyil, müharibədən istifadə edib külli miqdarda sərvət əldə edən təcavüzkar əhval–ruhiyyəli işbazlara faydalıdır. Məhz ona görə də daimi və ya müvəqqəti, əsas və ya əlavə olmasına baxmayaraq, xalqlar və dövlətlər arasında müharibə salmaq kimi cinayətkar qəsd ciddi məsuliyyət tələb edir.

Yekun nəticə olaraq müharibələrin aparılması insanların kütləvi məhvinə səbəb olur. Acınacaqlı olsa da qeyd etmək lazımdır ki, müharibələrdən nəinki silahlı münaqişə iştirakçıları, həmçinin bu münaqişələrin iştirakçısı olmayan günahsız insanların, uşaq və qocaların da məhv olması faktları az deyil.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 7-ci bölməsi sülh və insanlıq əleyhinə olan cinayətlərə həsr olunmuşdur.

Sülh əleyhinə olan cinayətlərdən biri təcavüzkar müharibəni planlaşdırma, hazırlama, başlama və ya aparmadı.

Bu əmələ görə məsuliyyət Azərbaycan Respublikası CM 100-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur. Bu cinayətin ictimai təhlükəliliyi ondadır ki, onun qəsdə özgə ərazisini zəbt etməyə yönəldiyi üçün dövlətlərin dinc yanaşı yaşamasına zərbə vurur.

Bu cinayətin bilavasitə obyektı xalqlar arasında sülh, dövlətlərin əməkdaşlığı və dinc yaşamasıdır.

Təcavüzkar müharibəni planlaşdırma, hazırlama, başlanma və ya aparma beynəlxalq hüququn prinsipləri ilə təsbit olunmuş sülhün, xalqlar arasında dinc yanaşı yaşamasının və əməkdaşlığın əleyhinə yönəldiyi üçün belə əməllərin törədilməsi beynəlxalq hüquq normaları ilə məsuliyyətə səbəb olur.

Bu cinayətin dispozisiyası alternativdir. CM-nin 100.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət obyektiv cəhətdən aşağıdakı fəal hərəkətlərdən hər hansı birinin törədilməsində ifadə olunur.

a) təcavüzkar müharibəni planlaşdırma.

b) təcavüzkar müharibəni hazırlama.

v) təcavüzkar müharibəni başlama.

BMT Baş Məclisinin qərarına (14 dekabr 1974) əsasən, bir dövlətin özünün silahlı qüvvələrindən digər dövlətin süverenliyinə, ərazi toxunulmazlığına və ya siyasi müstəqilliyinə qarşı istifadə etməsi, habelə BMT Nizamnaməsi ilə bir araya sığmayan istənilən üsulla ona təsir etməsi təcavüz adlanır. Bu maddənin tərkibində nəzərdə tutulan «təcavüz» müharibə ilə müşayiət olunmalıdır. Müharibə dövlətlər və ya xalqlar arasında silahlı münaqişədir.

Təcavüzkar müharibəni planlaşdırma dedikdə, nəzərdə tutulan müharibənin başlanması və aparılmasını təmin etməyə yönələn, maddi-texniki, hərbi və insan ehtiyatlarının və s. səfərbər edilməsinə istiqamətlənən taktiki və (və ya) strateji tədbirlər planının işlənilib hazırlanması başa düşülür.

Təcavüzkar müharibəni hazırlama həmin müharibənin başlanması və aparılmasını «uğurla» həyata keçirməyə yönələn real hərəkətlərdə ifadə olunur. Hazırlama hərəkətləri müxtəlif xarakterli ola bilər: hərbi, texniki, təşkilati, maddi və s. Hazırlama hərəkətlərinə aiddir: silahın istehsalının, səfərbər edilən hərbi qüvvələrin sayının artırılması, mülki müəssisələrin hərbi rejimə keçirilməsi, hərbi təlimlərin intensivləşdirilməsi, hərbi hissələrin hərbi əməliyyatlar aparılacaq ərazilərdə yerləşdirilməsi və s.

Təcavüzkar müharibəni başlama təcavüz aktının müxtəlif formalarda faktiki həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. BMT Baş Məclisinin fikrincə təcavüz aktının həyata keçirilməsi aşağıdakı formalarda ola bilər.

- bir dövlətin (təcavüzkarın) silahlı qüvvələrinin digər dövlətin (təcavüzə məruz qalanan) ərazisinə müdaxiləsi və ya hücumu;

- istənilən işğal;

- Bir dövlətin (təcavüzkarın) silahlı qüvvələri tərəfindən digər dövlətin (təcavüzə məruz qalanan) ərazisinin bombalanması;

- Bir dövlətin (təcavüzkarın) hərbi qüvvələri tərəfindən digər dövlətin (təcavüzə məruz qalan) quru, dəniz və ya hava qüvvələrinə, yaxud donanmasına hücum etmə;

- Bir dövlətin (təcavüzkarın) digər dövlətin (təcavüzə məruz qalanan) ərazisində yerləşən silahlı qüvvələrindən, onların orada yerləşməsi haqqında sazişin şərtlərinin pozılması ilə istifadə etməsi;

- Təcavüzkar məqsədlər üçün bir dövlətin öz ərazisini digər dövlətə verməsi və s.

Bu cinayət formal tərkibliyədir.

Subyekt səlahiyyətinə hərbi xarakterli məsələlərin hazırlanması, planlaşdırılması üzrə fəaliyyət göstərmək daxil olan seçkili və ya təyinatlı vəzifə tutan şəxs ola bilər.

Subyektiv cəhəti təqsirin birbaşa qəsd forması ilə xarakterizə olunur. Cinayətin motivi müxtəlif ola bilər: özünün nüfuzunu yüksəltmək, guya ki, dövlət və milli maraqları müdafiə etmək və s. Cinayətin motivi əməlin tövsifinə təsir göstərmir.

CM-nin 100.2-ci maddəsi təcavüzkar müharibənin aparılmasını tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutur. Təcavüzkar müharibəni aparma belə müharibənin planlaşdırılmasının, hazırlanmasının və başlanmasının məntiqi yekunudur.

Təcavüzkar müharibəni aparma hər hansı döyüş texnikasından, silahlardan, habelə istənilən formada təcavüz üsullarından istifadə lokal və ya iri miqyaslı hərbi əməliyyatların həyata keçirilməsində ifadə olunur.

Təcavüzkar müharibəni başlamağa açıq çağırışlar (m 101). CM 101.1-ci maddəsi təcavüzkar müharibəni başlamağa açıq çağırışlara görə məsuliyyət nəzərdə tutur.

Bu cinayətin obyekt xalqlar və dövlətlər arasında sülh, qarşılıqlı əməkdaşlıq və təhlükəsizlik, dinc yanaşı yaşaması təşkil edir.

Şərh edilən maddənin obyektiv cəhəti təcavüzkar müharibəni başlamağa açıq çağırışlarda ifadə edilən hərəkətlərdə ifadə olunur.

Açıq çağırışlar dedikdə, qeyri-müəyyən sayda şəxslərə onları təcavüzkar müharibənin başlanmasının zəruriliyinə inandırmaq məqsədi ilə edilən müraciətlər başa düşülür. Belə çağırışlar yazılı və rəqlərdə divarlara yapışdırıla bilər, poçtla ayrı-ayrı şəxslərin ünvanlarına göndərilə bilər, və rəqlər şəklində adamlar arasında paylana bilər və s.

Çağırışlar öz məzmununa görə təcavüzkar müharibəni başlamaq məqsədinə nail olmağa yönəlməlidir.

Təhlil edilən cinayət formal tərkibliyədir. Təqsirkarın etdiyi çağırışlar nəticəsində başqa şəxslərin təcavüzkar müharibənin başlanmasına sövq etməyə nail olunub-olmamasının əməlin başa çatmış cinayətini tövsifinə heç bir təsiri yoxdur. Əgər çağırışlar yazılı formadadırsa, onda cinayət çağırışların göstərildiyi vərəqlərlə, bülletenlərlə və s. ayrı-ayrı şəxslərin tanış olduğu andan başa çatmış sayılacaqdır.

CM-nin 101-ci maddəsi üzrə məsuliyyətin yaranması üçün çağırışlar bir neçə dəfə edilməlidir. Çağırışların təkrar edilməsi, məsələn, eyni bir mitinqdə müharibəyə çağırılan hər hansı bir şüarın (şüarların) bir neçə dəfə söylənməsi yox, kütləvi toplantıda, yaxud aralarında zaman fasiləsi olmaqla bir neçə dəfə yayılan vərəqələrdə və s. təcavüzkar müharibəni başlamağa müraciətlər olduqda yaranır.

Əgər çağırışlar təcavüzə məruz qalmış ölkə ərazilərinin azad olunması, işğalçılara qarşı azadlıq uğrunda müharibə aparılması məqsədilə edilərsə, cinayət məsuliyyəti istisna edilir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən təqsirin birbaşa qəsd formasında törədilir. Bu cinayətin motivləri müxtəlif ola bilər: başqa xalqları itaət altına almaq istəyi, onlara qarşı düşmənçilik niyyəti və s.

Subyekti 16 yaşına çatmış istənilən fiziki şəxs ola bilər. Bu cinayət vəzifəli şəxs tərəfindən törədilərsə, məsuliyyət CM-nin 101.2-ci maddəsində yaranacaqdır.

Şərh olunan cinayətin tövsifedici əlaməti CM-nin 101.2-ci maddəsində göstərilmiş və 101.1-ci maddədə sadalanan əməllərin kütləvi informasiya vasitələri ilə və ya vəzifəli şəxs tərəfindən törədilməsidir.

Azərbaycan Respublikasının 07 dekabr 1999-cu il tarixli «KİV haqqında» Qanunun 3-cü maddəsinə əsasən «Kütləvi informasiya» dedikdə, axtarılması, əldə olunması, hazırlanması, ötürülməsi, istehsal və ya yeni Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyi ilə məhdudlaşdırılmayan, ümumi istifadə üçün nəzərdə tutulmuş mətbu, audio, audiovizual xəbər və digər məlumatlar; «kütləvi informasiya vasitələri» dedikdə, dövrü mətbu nəşrlər, teleradio proqramları, kinoxronika proqramları və digər yayım formaları; «dövrü mətbu nəşrlər» dedikdə, Azərbaycan Respublikası

qanunvericiliyinə uyğun şəkildə dövlət qeydiyyatına alınmış çap prosesinin və ya hər hansı surətçıxaran texnikanın vasitəsilə hazırlanmış, birdəfəlik tiracı 100 nüsxədən çox, daimi adı və cari № - si olan, ayda azı bir dəfə çıxan qəzetlər və ildə azı iki dəfə çap olunan curnal, bülleten və başqa dövri nəşrlər; teleradio və kinoxronika proqramları dedikdə, daimi adı və cari nömrəsi olan ildə azı bir dəfə efirə buraxılan audio, audiovizual xəbər və materialların (verilişlərin) məcmusu başa düşülür. Həmin Qanunun 10-cu maddəsinə əsasən kütləvi informasiya vasitələrindən cinayət məsuliyyəti yaradan əməllərin törədilməsi üçün istifadə olunması qadağandır.

CM-nin 101.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş tövsifedici əlamət üzrə (kütləvi informasiya ilə) bu cinayətin törədilməsinə görə cinayət məsuliyyəti o zaman yaranır ki, həmin kütləvi informasiya vasitələri qanunla müəyyən edilmiş qaydada xüsusi icazə (lisenziya) almış olsunlar.

Vəzifəli şəxs dedikdə daimi, müvəqqəti olaraq və ya xüsusi səlahiyyət üzrə hakimiyyət nümayəndəsi funksiyasını həyata keçirən, yaxud dövlət orqanlarında, yerli özünüidarə orqanlarında, dövlət və bələdiyyə müəssisə, idarə və təşkilatlarında təşkilati-sərəncamverici və ya inzibati-təsərrüfat funksiyasını yerinə yetirən şəxslər başa düşülür.

BEYNƏLXALQ MÜDAFİƏDƏN İSTİFADƏ EDƏN ŞƏXSLƏRƏ VƏ YA TƏŞKİLATLARA HÜCUM ETMƏ (CM 102)

Beynəlxalq müdafiədən istifadə edən xarici dövlət nümayəndəsinə və ya beynəlxalq təşkilatın əməkdaşına, habelə həmin şəxslərin xidməti və ya yaşayış sahələrinə, yaxud nəqliyyat vasitələrinə hücum etmə müharibəyə təhrikçilik və ya beynəlxalq münasibətlərin gərginləşməsi məqsədi ilə törədilməsinə görə CM-də məsuliyyət nəzərdə tutur.

Bu məsuliyyətin obyektı dövlətlər arasında, o cümlədən dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar arasında normal beynəlxalq münasibətlər sistemidir. Bu cinayətin predmetini beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərin xidməti və ya yaşayış sahəsi, yaxud nəqliyyat vasitələri təşkil edir.

Əlavə obyekt qismində beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərin həyat və sağlamlığı, ləyaqəti, azadlığı, cinsi toxunulmazlığı və ya cinsi və s. çıxış edir.

Şərh olunan maddədə zərərçəkmişlər kimi beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq hər hansı hücumdan xüsusi müdafiə hüququ olan şəxslərdir. Beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərə, o cümlədən diplomatik agentlərə qarşı cinayətlərin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında 1973-cü il Beynəlxalq Konvensiyasına uyğun olaraq həmin kateqoriya şəxslərə aiddir:

1. Dövlət başçısı.
2. Müvafiq dövlət konstitusiyasına görə dövlət başçısı funksiyasını yerinə yetirən kollegial orqanın hər bir üzvü.
3. Hökumət başçısı (məs. baş nazir)
4. Xarici İşlər Naziri.
5. Adları çəkilən şəxslərlə bir yerdə olan onların ailə üzvləri.
6. Dövlətin xüsusi müdafiə hüququna malik olan nümayəndəsi və ya başqa vəzifəli şəxs.
7. Beynəlxalq hökumətlərarası təşkilatın xüsusi müdafiə hüququna malik olan vəzifəli şəxs və ya hər hansı digər agent.
8. Belə şəxslərlə yaşayan onların ailə üzvləri.

BMT-nin şəxsi heyətinin təhlükəsizliyi haqqında 1994-cü il Konvensiyasına görə BMT-nin sülhməramlı əməliyyatlarının iştirakçıları (məcburi tədbirlərin həyata keçirilməsi hallarında kombatant qisminə şəxslərin döyüşə cəlb edilməsi istisna təşkil edir) və humanitar yardım göstərilərkən qeyri hökumət təşkilatlarının əməkdaşları da adı çəkilən şəxslər kateqoriyasına aid edilməlidir. CM-in 102-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayətə görə məsuliyyət, sadalanan şəxslər yalnız xarici dövlətin ərazisində olduqda yaranır.

Bu cinayət obyektiv cəhətdən aşağıdakı hərəkətlərin törədilməsi ilə xarakterizə olunur.

- beynəlxalq müdafiədən istifadə edən xarici dövlət nümayəndəsinə hücum etmə;
- Beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərin xidməti və ya yaşayış sahələrinə hücum etmə;

- beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərin nəqliyyat vasitələrinə hücum etmə:

Beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərin xidməti sahəsi dedikdə, onların təmsil etdikləri dövlətin və ya beynəlxalq təşkilatın adından rəsmi fəaliyyət göstərdikləri bina, mənzil, gərargah, otaq (səfirlik, konsulluq binası) və s. başa düşülür.

Yaşayış sahəsi dedikdə, CM-in 102-ci maddəsində sadalanan şəxslərin, habelə onların ailə üzvlərinin daimi və ya müvəqqəti (mehmanxana nömrəsi) yaşadıkları ev, mənzil və s. başa düşülür.

Nəqliyyat vasitəsi dedikdə bu kateqoriya şəxslərə məxsus olan və ya xidməti istifadə üçün onlara verilən müxtəlif nəqliyyat növləri (avtomobil, avtobus və s.) başa düşülür.

Hücum etmə dedikdə bu kateqoriyalı şəxslərə qarşı onların həyat və sağlamlığı üçün təhlükəli, yaxud təhlükəli olmayan zor göstərmə, habelə onların azadlığına, mülkiyyətinə və ləyaqətinə qəsd ediləcəyi elə zor göstərmədə ifadə olunan hədələmə və s. hərəkətlərin törədilməsi başa düşülür.

Dövlətin və ya siyasi təşkilatın göstərişi ilə cinayət törədən təqsirkarın nəticəsində zərərçəkmiş şəxs oğurlanarsa və ya beynəlxalq hüquq normalarına zidd azadlıqdan məhrum edilərsə, onun əməli CM-nin müvafiq olaraq 110 və ya 112-ci maddəsi ilə cinayətlərin məcmusu qaydasında tövsif ediləcəkdir.

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Subyektiv cəhətdən təqsirin birbaşa qəsd forması ilə xarakterizə olunur.

Qanunverici mənsədi bu cinayətin zəruri tərkib elementi kimi cinayət tərkibinə daxil etmişdir. CM-nin 102-ci maddəsində sadalanan hərəkətlərin törədilməsində təqsirkarın məqsədi müharibəyə təhrikçilik və ya beynəlxalq münasibətlərin gərginləşməsindən ibarətdir.

Təqsirkar etdiyi hərəkətlər nəticəsində təmsil etdiyi və ya ərazisində olduğu dövləti, habelə III dövləti müharibəyə başlamağa təhrik etməyə nail olarsa, onun əməli CM-nin 100-cü maddəsində cinayətinin məcmusu qaydasında tövsif edilməlidir.

Müharibəyə təhrikçilik dedikdə, beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxsin təmsil etdiyi dövləti və ya hər hansı başqa dövləti müharibəyə sövq etmək üçün

dövlətlər arasındakı münasibətlərin gərginləşməsinə yönələn hərəkətlər etmə başa düşülür.

Beynəlxalq münasibətlərin gərginləşməsi dedikdə, dövlətlər, habelə dövlətlərlə beynəlxalq təşkilatlar arasında diplomatik münasibətlərin pozulması, müxtəlif beynəlxalq xarakterli sanksiyaların tətbiqi başa düşülür.

Bu cinayətin subyekt 16 yaşına çatmış hər hansı anlaqlı şəxs ola bilər.

SUAL № 2. SÜLH ƏLEYHİNƏ OLAN CİNAYƏTLƏR.

Sülh və insanlıq əleyhinə olan cinayətlər böliməsinə aid olan cinayətlər sırasına insanlıq əleyhinə olan cinayətlər daxildir. İnsanlıq əleyhinə olan cinayətlərdən biri «Soyqırım» cinayətidir. Soyqırım cinayətinə görə məsuliyyət Azərbaycan Respublikası CM 103-cü maddəsində nəzərdə tutulub. Belə ki, soyqırım dedikdə, hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupu, bir qrup kimi bütövlükdə və ya qismən məhv etmək məqsədilə qrup üzvlərini öldürmə, qrup üzvlərinin sağlamlığına ağır zərər vurma, və ya onların əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma qrupun bütövlükdə və ya qismən fiziki məhvinə yönəlmiş yaşayış şəraiti yaratma, qrupun daxilində doğumların qarşısını almağa yönəlmiş tədbirləri həyata keçirmə, bir qrupa mənsub olan uşaqlara zorla başqa qrupa keçirmə başa düşülür. 10 dekabr 1948-ci il tarixli «İnsan hüquqlarının Ümumi Bəyannaməsində», 10 dekabr 1966-cı il tarixli «Mülki və siyasi hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktda və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında irqindən, milliyətindən, cinsindən, dinindən asılı olmayaraq bütün insanların bərabər hüquqlu olması, hər kəsin belə fərqlərdən asılı olmayaraq yaşamaq və şəxsiyyətinə hörmət olunmaq, habelə barəsində heç bir ayrı-seçkiliyə yol verilməmək hüququ vardır.

Bu cinayətin obyekt hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupların normal həyat və fəaliyyətilə bağlı münasibətlərdir.

Soyqırım cinayəti obyektiv cəhətdən aşağıdakı hərəkətlərin törədilməsilə xarakterizə olunur:

-hər hansı milli etnik, irqi və ya dini qrupun üzvlərini öldürmə (həyatdan qəsdən məhrum etmə);

-hər hansı milli, etnik. irqi və ya dini qrupun üzvlərinin sağlamlığına ağır zərər vurma (görmə, eşitmə və ya hər hansı bir orqanın, yaxud bu orqanın funksiyasının itirilməsi, psixi pozuntu, peşəkar əmək qabiliyyətinin tam itirilməsi və s.) və ya onların əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma;

-uşaq doğmanın qarşısını zorakılıqla alma (məsələn, zorla axtalama və ya sterilizasiya, həm də belə qrupların üzvləri arasında cinsi əlaqənin və nikahın qadağan edilməsi);

-hər hansı milli, etnik. irqi və ya dini qrupun bütövlükdə və ya qismən fiziki məhvinə yönəlmiş yaşayış şəraiti yaratma (yararsız olan və onlar üçün xüsusi olaraq ayrılmış ərazilərə zorla köçürmə);

-uşaqların məcburi verilməsi, yəni uşaqların valideynlərindən və ya onları əvəz edən şəxslərdən zorla alınması və kənar şəxslərə, özlərinə və onlara yad olan başqa qrupların nümayəndələrinə verilməsi (məsələn, satma və ya köləliyə vermə)

Milli qrup dedikdə, hər hansı bir millətə mənsubiyyəti olan, milli, tarixi. Etnik, dil, mədəni və s. ilə bir-birinə bağlılığı olan insanlar qrupu başa düşülür.

Etnik qrup dedikdə, hər hansı bir millətə (etnosa) mənsubiyyəti olan müəyyən bir ərazidə sıx, kompakt yaşayan, ümumi tarixi kökləri, dili, mədəni məişət ənənələri, olan insanlar qrupu başa düşülür.

İrqi qrup dedikdə, hər hansı bir irqə (monqoloid, avropoid, neqroid) mənsub olan, dərisinin, gözlərinin rənginə, boyunun hündürlüyünə və s. görə fərqlənən ümumi irsi bağlılığı olan insanlar qrupu başa düşülür.

Dini qrup dedikdə, hər hansı bir dövlətdə əhalinin əksəriyyətinin mənsub olduğu dinə deyil, başqa dinə ibadət edən insanlar qrupu başa düşülür.

Hər hansı bir milli, etnik, irqi və ya dini qrupun üzvlərinin əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurma dedikdə, qrup üzvlərinin ağır psixi xəstəliklərə tutulmasına, onların şüurlu düşünmə qabiliyyətlərinin yox olmasına və s. yönələn hərəkətlərin edilməsi başa düşülür

Hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupun bütövlükdə və ya qismən fiziki məhvinə yönəlmiş həyat şəraiti yaratma dedikdə, qrup üzvlərini öz mövcudiyətini saxlaması üçün zəruri olan qidalanmadan, geyimdən, işləyib qazanc əldə etmək

imkanından t mamil  və ya qismən məhrumetmə, ətraf mühiti z h rl m  və s. başa düşülür.

Orup daxilində doęumların qarşısının alınmasına y n lmis  tədbirləri həyata keçirmə, qrup  zv ri arasında nikahın, cinsi əlaqədə olmanın qadaęan edilməsində, onların məcburi sterilizaya olunmasında, axtalanmasında, hamiləliyin zorla s ni yolla pozulmasında və s. ifadə oluna bilər.

Bir qrupa mənsub olan uşaqların zorla başqa qrupa keçirilməsi, hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupa aid olan uşaqların, onların valideynlərinin razılıęı olmadan və ya onların iradəsi əleyhinə zorla, məcburi surətdə alınaraq başqa bir qrupa verilməsini nəzərdə tutur.

Soyqırım cinayəti subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə xarakterizə olunur. Təqsirkar hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrupun bütövlükdə və ya qismən məhv edilməsində yönələn əməlinin ictimai təhlükəli olduęunu qabaqcadan görür, dərk edir və onların t r dilməsini arzu edir.

Bu cinayətin subyektiv cəhətinin zəruri elementi cinayətin t r dilm sinin məqsədidir. Təqsirkarın məqsədi hər hansı milli, etnik, irqi və ya dini qrup bütövlükdə və ya qismən məhv etməkdən ibarətdir.

Soyqırım cinayətinin subyektiv 16 yaşına çatmış anlaqlı  x s (həm vəzifəli, həm də vəzifəli olmayan) ola bilər.

MADDƏ 104. Soyqırımın törədilməsinə təhrik etmə. Soyqırım cinay tində nəzərdə tutulmuş hər hansı bir əməlin törədilməsinə bilavasitə v  açıq təhrik etməyə görə Azərbaycan Respublikası CM məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdur.

Bu cinayətin ictimai təhlükəliliyi başqa  x si və ya  x sl r qrupunu soyqırım cinayətinə sövq etməkdə xarakterizə olunur.

Bu cinayətin obyektiv qismində soyqırım cinay tində olduęu kimi hər hansı milli, etnik, irqi v  yadini qrupların normal həyat fəaliyyəti çıxış edir.

Obyektiv cəhətdən soyqırım cinayətinin törədilməsinə bilavasitə v  açıq təhrik etmədə ifadə olunur.

Soyqırım cinayətini törətməyə təhrik etmə dedikdə, başqa  x sl ri  l  alma, sövdələşmə, hədə-qorxu gəlmə, tapşırıq verməklə, inandırmaqla, aldatmaqla,

düşmənçilik və nifrət hisslərini gücləndirməklə və s. üsullardan istifadə etməklə həyata keçirilə bilər.

Bu cinayət təqsirkarın başqa şəxsi (şəxsləri) soyqırım cinayəti törətməyə təhrik etdiyi andan başla çatmış sayılır. Təhrik olunan şəxsin (şəxslərin) soyqırım cinayətini törədib-törətməməsinin əməlin tövsifinə heç bir təsiri yoxdur. Məsuliyyətin yaranması üçün təhrik olunan şəxsin soyqırım cinayətini törətmək qətiyyətini qismən həyata keçirməsi (məsələn, hazırlıq hərəkləri) kifayətdir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Təqsirkar başqa şəxsi (şəxsləri) soyqırım cinayətini törətməyə təhrik etdiyini qabaqcadan dərk edir, onun ictimai –təhlükəli nəticələrini görür və bunu arzu edir.

Bu cinayətin subyekti 16 yaşına çatmış istənilən anlaqlı şəxs ola bilər.

MADDƏ 105. Əhalini məhv etmə. Cinayət qanunu soyqırım əlamətləri olmadan əhalini bütövlükdə və ya qismən məhv etməyə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur.

Əhalini məhv etmə cinayətinin obyektini sülh və insanlığın təhlükəsizliyi ilə bağlı münasibətlər təşkil edir. Əlavə obyekt qismində əhalinin həyatı çıxış edir.

Bu cinayət obyektiv cəhətdən soyqırım əlamətləri olmadan əhalini bütövlükdə və ya qismən məhv etmə hərəkətlərində ifadə olunur.

Beynəlxalq hüquqda əhali dedikdə, bu və ya digər dövlətin ərazisində yaşayan və həmin dövlətin qanunlarına tabe olan fərdlərin məcmusu başa düşülür.

Dövlətin əhalisi həmin dövlətin vətəndaşlarından, əcnəbilərdən və vətəndaşlığı olmayan şəxslərdən ibarətdir.

Müəyyən bir inzibati-ərazi vahidi hüdudlarında yaşayan şəxslər həmin ərazinin əhalisi sayılır.

Məhv etmə dedikdə, əhalsinin bütövlükdə (dövlətin və ya müəyyən rayonun bütün əhalisinin) və ya qismən (dövlətin və ya müəyyən rayonun əhalisinin bir hissəsinin) fiziki və ya bioloji vasitələrlə fiziki məhv olması (öldürülməsi başa düşülməlidir. Belə əməllər istər sülh, istərsə də müharibə zamanı mülki əhaliyə qarşı yönələn geniş miqyaslı və sistematik hücumların tərkib hissəsi olaraq həyata keçirilməlidir.

Bu cinayət maddi tərkiblidiri və onların bütövlükdə və ya qismən məhv edildiyi andan baş çatmış sayılır.

CM-nin 105-ci maddəsi üzrə cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Təqsirkar əhalini bütövlükdə və ya qismən məhv etdiyini dərk edir və bunu arzu edir.

Möotivlər müxtəlif ola bilər: düşmənçilik hissi, nifrət və s.

Bu cinayətin subyekti 16 yaşına çatmış anlaqlı fiziki şəxs ola bilər.

MADDƏ 106. Kələlik 10 dekabr 1948-ci il tarixli İnsan hüquqlarının Ümumi Bəyannaməsində deyilir: «Heç kəs kələlikdə və ya qul vəziyyətində saxlanıla bilməz, kələlik və kələ ticarətinin bütün növləri qadağan edilir.

Bu bəyannaməni əldə əsas tutaraq Azərbaycan Respublikası CM 106-cı maddəsində kələliyə görə məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdur. Kələlik, yəni şəxs üzərində mülkiyyət hüququna xas olan səlahiyyətləri tam və ya qismən həyata keçirmə kimi əks olunmuşdur.

CM-nin 106-cı maddəsi Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu 25 sentyabr 1926-cı il tarixli «Kələlik haqqında» Konvensiya və 7 sentaybr 1956-cı il tarixli «Kələliyin, qul ticarətinin və kələliyə oxşar institutların və adətlərin ləğv olunması haqqında» Konvensiyanın (hər iki Konvensiya Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 31 may 1996-cı ildə ratifikasiya etmişdir) müəyyən etdiyi öhdəliklərin yerinə yetirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbir kimi cinayət qanunvericiliyinə daxil edilmişdir.

Bu cinayətin obyekti dövlətlər arasında insan hüquq və azadlıqlarına hörmət və onların təmin edilməsinə yönələn beynəlxalq münasibətlər sistemi təşkil edir. Əlavə obyektiv qismində şəxsiyyətin azadlığı, şərəf və ləyaqəti çıxış edir.

CM-nin 106.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayətin obyektiv cəhəti şəxs üzərində mülkiyyət hüququna xas olan səlahiyyətləri tam və ya qismən həyata keçirmədə ifadə olunan hərəkətlərlə xarakterizə olunur.

Kələ dedikdə, barəsində mülkiyyət hüququna xas olan səlahiyyətlərin həyata keçirildiyi şəxs nəzərdə tutulur (7 sentyabr 1956-cı il Konvensiyanın 7-ci maddəsi).

Şəxs üzərində mülkiyyət hüququna xas olan səlahiyyətləri həyata keçirmə dedikdə, həmin şəxs üzərində sahiblik, ondan istifadə və onun barəsində sərəncam vermə hüququnun həyata keçirilməsi başa düşülür.

Şəxs üzərində sahiblik etmə faktiki sahiblik, istifadə hüququnun həyata keçirilməsi kölədən fayda götürməni, sərəncam hüququnun həyata keçirilməsi isə həmin şəxsin satılmasında, dəyişdirilməsində, bağışlanmasında və s ifadə oluna bilər.

Bu cinayətdə zərərçəkmiş hökmən yetkinlik yaşına çatmalıdır.

CM-nin 106.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət formal tərkibli olur.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Bu cinayətin subyekt 16 yaşına çatmış hər hansı anlaqlı şəxs (vəzifəli və vəzifəsi olmayan) ola bilər.

Tövsiyə edici əlamət kimi CM-nin 106.2-ci maddəsi üzrə cinayət məsuliyyəti iki halda yaranır.

1. Mülkiyyət hüququna xas olan səlahiyyətlərin yetkinlik yaşına çatmayan barəsində həyata keçirilməsi;
2. Belə səlahiyyətlərin şəxsin xarici ölkəyə aparmaq məqsədi ilə həyata keçirilməsi.

Şəxs üzərində mülkiyyət hüquqlarını həyata keçirməkdə məqsəd onun xarici ölkəyə aparmaq olmalıdır. Əgər belə məqsəd yoxdursa, əməl CM-nin 106.3-cü maddəsi ilə tövsiyə edilməlidir.

CM-nin 106.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan cinayət obyektiv cəhətdən aşağıdakı hərəklərlə müşayiət olunur.

- 1.Şəxsi köləliyə yönəltmək və ya kölə kimi istifadə etmək və ya dəyişdirmək məqsədi ilə saxlamaq.
- 2.Onun barəsində sərəncam vermə.
- 3.Kölə ticarəti və kölələrin daşınması ilə bağlı hər hansı əməl.
- 4.Cinsi köləlik və ya köləlik əsasında cinsi azadlığa qəsd edən əməl (qeyd etmək lazımdır ki, qanunda «kölə ticarətinə» verilən anlayış adı çəkilən Konvensiyalarda nəzərdə tutulan anlayışla tam üst-üstə düşmür).

Köləliyə yönəltmə dedikdə, şəxsin üzərində istifadə və sərəncam hüquqlarını həyata keçirmədən onu kölə etmək üçün şərait yaratma başa düşülür.

Satma dedikdə şəxsin başqasının daimi sahibliyinə əvəzi ödənilməklə verilməsi başa düşülür.

Dəyişdirmə şəxsi hər hansı əşya və ya kölə ilə dəyişdirmə hərəkətlərində ifadə olunur.

Saxlama şəxsi tutmaqla, hər hansı üsulla əldə etmək və onun azadlığını məhdudlaşdırmada ifadə olunur.

Şəxs barəsində sərəncam vermə dedikdə, təqsirkarın zərərçəkmiş şəxs üzərində hər hansı hərəkəti (əqd) həyata keçirməsi) məsələn, bağışlama) başa düşülür.

Kölə ticarəti və kölələrin daşınması ilə bağlı hər hansı əməl dedikdə , CM-nin 106.3-cü maddəsində sadalanan hərəkətlər istisna olmaqla, törədilən bütün əməllər başa düşülür.

Cinsi köləlik köləlikdə olan şəxs üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam hüquqlarının həyata keçirilməsində ifadə olunur (bir qayda olaraq fahişə kimi istifadə etmək üçün qadınlarla ticarət edilir).

Köləlik əsasında cinsi azadlığa qəsd edən əməl köləlikdə olan qadını zorlamada, fahişəliyə məcbur etmədə, onun barəsində seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etmədə ifadə olunur. Bütün sadalanan əməllər CM-nin 106.3-cü maddəsi ilə əhatə olunur.

CM-nin 106.3-cü maddəsində nəzərdə tutulan cinayət formal tərkiblikdir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Məqsəd subyektiv cəhətin zəruri əlaməti kimi çıxış edir.

Subyekti 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

MADDƏ 107. Əhalini deportasiya etmə və ya məcburi köçürmə.

Beynəlxalq hüquq normaları və Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş əsaslar olmadıqda, əhalini qanuni yerləşdiyi yerlərdən başqa ölkəyə qovma və ya məcburi hərəkətlərlə didərgin salmaya görə CM-nin 107-ci maddəsində məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdur.

Bu cinayətin obyektini beynəlxalq hüququn əsas insan hüquq və azadlıqlarına hörmət edilməsi prinsipi təşkil edir.

Şərh olunan cinayətin obyektiv cəhəti əhalini qanuni yerləşdiyi yerlərdən başqa ölkəyə doğma və ya digər məcburi hərəkətlərlə didərgin salmada ifadə olunur.

CM-nin 107-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyəti o halda yaranır ki, əhalini başqa ölkəyə qovma və ya digər məcburi hərəkətlərlə didərgin salma beynəlxalq hüquq normalarına və Azərbaycan Respublikası qanunlarına zidd olaraq həyata keçirilmiş olsun.

Əhalinin qanuni yerləşdiyi yerlərdən başqa ölkəyə qovma və ya digər məcburi hərəkətlərlə didərgin salmanın beynəlxalq hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş əsaslara aiddir:

- dövlətin təhlükəsizliyinin qorunması;
- ictimai qaydanın mühafizə edilməsi;
- əhalinin sağlamlığının və ya mənəviyyatının və ya digər hüquq və ya azadlıqlarının qorunması.

Əhalinin qanuni yerləşdiyi yerlər dedikdə, onların qanuni yaşadıkları ərazilər (kənd, qəsəbə və s.) başa düşülür.

Bu maddə əhalini ölkə daxilində başqa yerə deyil, başqa ölkəyə qovmağa görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur.

Burada söhbət bir nəfərin deyil, müəyyən qrup şəxsin qovulmasından və ya didərgin salınmasından gedir.

Qovma dedikdə, əhalini Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənara məcburi qaydada çıxarma başa düşülməlidir.

Digər məcburi hərəkətlər dedikdə, hədə-qorxu gəlmə, zor tətbiq etmə və s. başa düşülür.

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Bu cinayətin subyektini 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs (həm vəzifəli, həm də vəzifəsi olmayan) ola bilər.

MADDƏ 108. CİNSİ ZORAKILIQ. Cinsi zorakılıq dedikdə şəxslərə qarşı zorlama, fahişəliyə məcbur etmə, məcburi sterilizasiya və ya cinsi zorakılıqla əlaqədar digər hərəkətlər etmə başa düşülür.

Cinsi zorakılıq cinayətinin obyekt beynəlxalq hüququn insan hüquqlarına və azadlıqlarına hörmət edilməsi prinsiplərindən irəli gələn normalar sistemi təşkil edir. Əlavə obyekt qismində şəxsiyyətin cinsi azadlığı və cinsi toxunulmazlığı, normal fiziki inkişafı və s. çıxış edir.

Bu cinayətin obyektiv cəhətini təşkil edən hərəkətlər aşağıdakılardır:

- zorlama;
- fahişəliyə məcbur etmə;
- məcburi sterilizasiya;
- cinsi zorakılıqla əlaqədar digər hərəkətlər.

Zorlama, yəni şəxsin iradəsi ziddinə olaraq onunla cinsi əlaqədə olma başa düşülür.

«İnsanlarla ticarətdə və üçüncü şəxslər tərəfindən fahişəliyin istismarına qarşı mübarizə haqqında» 12 mart 1950-ci il Konvensiyasına görə, başqa şəxsi (hətta onun razılığı ilə) fahişəlik məqsədi ilə ələ alma, cəlb etmə və ya yoldan çıxarma, habelə başqa şəxsin fahişəliliyin (hətta onun razılığı ilə) istismar etmə cinayət hesab edilir.

Fahişəliyə məcbur etmə zərərçəkmişin öz iradəsi əleyhinə başqa şəxsin cinsi ehtirasını təmin etməyə məcbur edilməsində ifadə olunur.

Məcburi sterilizasiya şəxslərə qarşı onların nəsil artırma qabiliyyətindən məhrum edilməsi (axtalama), yaxud qadının hamiləlikdən qorunması məqsədilə əməliyyat aparmaqda ifadə olunur.

Cinsi zorakılıqla əlaqədar digər hərəkətlər dedikdə, zor tətbiq etməklə və ya zor tətbiq etmə hədəsilə və ya zərərçəkmişin köməksiz vəziyyətindən istifadə edərək uşaqbazlıq, lesbiyanlıq və s. hərəkətlər başa düşülür.

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Subyekt 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

MADDƏ 109. TƏQİB. Siyasi, irqi, milli etnik, mədəni, dini, cinsi və ya beynəlxalq hüquq normaları ilə qadağan edilmiş digər əsaslara görə müəyyən edilmiş hər hansı bir qrupu və ya təşkilati təqib etmə, yəni qrupa və ya təşkilata mənsub olduqlarına görə insanları əsas hüquqlardan kobudcasına məhrum etmə, insanlıq əleyhinə digər cinayətlərlə əlaqədar olduqda təqib cinayətinin tərkibi yaranır.

Təqib cinayətinin obyektini siyasi mənsubiyyətindən, irqindən, dinindən, milliyətindən, cinsindən asılı olmayaraq ayrı-ayrı qruplar və təşkilatların beynəlxalq hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş hüquq bərabərliyi təşkil edir.

Bu cinayət obyektiv cəhətdən hər hansı bir qrupu və ya təşkilati siyasi, irqi, milli, dini, etnik, mədəni, cinsi və ya qadağan edilmiş digər əsaslara görə təqib etmədə ifadə olunur.

Təqib etmə maddədə sadalanan əsaslar üzrə hər hansı qrupa və ya təşkilata mənsub olan insanları əsas hüquqlardan kobudcasına məhrum etmə hərəkətlərilə xarakterizə olunur.

Siyasi qrup və ya təşkilat dedikdə, ümumi siyasi məqsədləri olan. siyasi hakimiyyət uğrunda mübarizə aparan şəxslərin könüllü birliyi başa düşülür.

İnsanları əsas hüquqlardan məhrum etmə dedikdə, hər hansı qrupa və ya təşkilata mənsub olduğuna görə insanların əsas hüquqlarını qanunla və ya digər normativ aktlarla, zor tətbiq etməklə və ya zor tətbiq etmə hədəsi ilə inkar etmə başa düşülür.

CM-nin 109-cu maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün həmin maddədə göstərilən əməl insanlıq əleyhinə olan digər cinayətlərlə əlaqədar olaraq törədilməlidir. Məsələn, hər hansı irqi qrupa qanuni yerləşdiyi yerdən başqa ölkəyə qovma, həmin qrupa mənsub olan şəxslərin azadlıq hüququndan kobudcasına məhrum edilməsi.

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Motiv müxtəlifdir, düşmənçilik, nifrət və s.

Subyekti 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxsdir.

MADDƏ 110. İNSANLARI ZORAKILIQLA YOXA ÇIXARMA.

Dövlətin və ya siyasi təşkilatın göstərişi, dəstəyi və ya razılığı ilə uzun müddət ərzində qanuni müdafiədən kanarlaşdırılması məqsədilə şəxsi tutma, həbs etmə və ya oğurlama və sonradan şəxsin azadlıqdan məhrum edilməsini və ya onun aqibəti və ya yeri barədə məlumat verməkdən imtina etmə Cinayətin obyektini, beynəlxalq hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş əsas hüquq və azadlıqlara hörmət edilməsinin təmin olunması prinsipidir. Əlavə obyektini qismində şəxsiyyətin azadlığı çıxış edir.

Şərh olunan cinayət obyektiv cəhətdən şəxsi tutmada, həbs etmədə və ya oğurlamada və sonradan şəxsin azadlıqdan məhrum edilməsini danmada, yaxud onun aqibəti və ya yeri barədə məlumat verməkdən imtina etmədə ifadə olunur.

Qanunsuz tutma şəxsi fiziki zor tətbiq etmək və ya belə zor tətbiq etmək hədəsilə, aldatma və s. üsullarla azadlığının məhdudlaşdırılması başa düşülür.

Qanunsuz həbsə alma dedikdə, hakimin qərarı olmadan həyata keçirilən həbslə bağlı hərəkətlər başa düşülür.

Oğurlama dedikdə, şəxsin iradəsi ziddinə olaraq bir yerdən digər yerə aparılması və azadlığının məhdudlaşdırılması başa düşülür.

Sonradan şəxsin azadlıqdan məhrum edilməsini danma dedikdə, təqsirkarın zərərçəkmiş şəxsi tutduğu, həbs etdiyini və ya oğurladığını inkar etmə başa düşülür.

Sonradan şəxsin aqibəti və ya yeri barədə məlumat verməkdən imtina etmə həmin şəxsin harada saxlandığı və sağ qalıb-qalmadığı və s. haqqında məlumata malik olduğu halda, belə məlumatı verməkdən boyun qaçırmada (hərəkətsizlikdə) ifadə olunur.

Dövlətin və ya siyasi-təşkilatın göstərişi ilə bilavasitə şəxsi tutma, həbs etmə və ya oğurlama hərəkətlərinin törədilməsi tələbində ifadə olunur.

Dövlət və ya siyasi təşkilatın dəstəyi maddədə göstərilən əməllərin törədilməsi üçün maliyyə vəsaitləri, nəqliyyat vasitələri, texniki avadanlıq, silah, geyim əşyaları və s ifadə oluna bilər.

Dövlətin və ya siyasi təşkilatın razılığı zərərçəkmiş şəxsi azadlıqdan məhrum etməni həyata keçirmək niyyəti olan təqsirkara bu haqda müsbət cavab verilməsi ilə xarakterizə olunur.

Şərh olunan cinayət formal tərkiblidir.

Subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Təqsirkarın məqsədi zərərçəkmiş şəxsi uzun müddət ərzində qanuni müdafiədən kənarlaşdırmaqdan ibarətdir. Belə məqsəd olmadıqda CM-nin 110-cu maddəsi üzrə cinayət məsuliyyəti istisna edilir.

Bu cinayətin subyekt 16 yaşında olan anlaqlı şəxsdir.

MADDƏ 111. İRQİ AYRISEÇKİLİK (aparteid). Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 31 may 1996-cı ildə «İrqi ayrışdırılmanın bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında» və «Ayrı-seçkilik cinayətinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında» Konvensiyalar ratifikasiyası etmişdir. Bununla əlaqədar olaraq CM-nin III-cü maddəsində irqi ayrışdırılma (aparteid) cinayətinə görə məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdur.

Hər hansı bir irqi qrupu əsarət altında saxlamaq üçün digər irqi qrup tərəfindən üstünlüyü təşkil və təmin etmək məqsədi ilə aşağıdakı hərəkət (hərəkətsizlik) etmədə ifadə olunur.

1.İrqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərin yaşamaq və azadlıq hüquqlarını inkar etmə, yəni irqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxsləri öldürmə, onların sağlamlığına ağır zərər vurma və ya əqli qabiliyyətlərinə ciddi zərər vurma, işgəncə və ya qəddar, qeyri-insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar və ya cəza tətbiq etmə, yaxud özbaşınaqlıqla azadlıqdan qanunsuz olaraq məhrum etmə;

2.İrqi qrupun və ya qrupların, bütövlükdə və ya qismən, fiziki məhvi ilə nəticələnmə biləcək yaşayış şəraiti yaratma;

3 İrqi qrupun və ya qrupların ölkənin siyasi, sosial, iqtisadi və mədəni həyatında iştirakının qarşısını almaq, habelə qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərin işləmək, həmkarlar təşkilatçıları yaratmaq, təhsil almaq, ölkədən getmək və ölkəyə qayıtmaq, vətəndaşlıq, hərəkət etmək və yaşayış yerini seçmək, fikir və söz azadlığı, toplaşmaq və birləşmək hüquqları daxil olmaqla əsas hüquq və azadlıqlarını inkar etməklə tam inkişafın qarşısını almaq məqsədi ilə hər hansı qanunverici və digər tədbiri həyata keçirmə.

4.Düşərgə və qətlərin yaradılması ilə əhalini irqi qruplara bölmək, irqi qruplar arasında qarışıq nikahları qadağan etmək, irqi qrupa və ya qruplara və ya onların

üzlərinə mənsub olan torpaq sahələrini onların razılığı olmadan almaq məqsədilə, qanunverici tədbirlər daxil olmaqla, hər hansı bir tədbiri həyata keçirmə.

5. İrqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərin əməyini istismar etmə.

6. Aparteidə qarşı çıxan şəxsləri və təşkilatları, əsas hüquq və azadlıqlarından məhrum etmə vasitəsilə təqib etmə.

Şərhlə olunan cinayətin obyektini irqindən, dərşinin rəngindən və milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq xalqlar, millətlər və dövlətlər arasında dinc yanaşı əsasları, onların arasında sülhün, təhlükəsizliyin və əməkdaşlığın normal-inkişafı təşkil edir. Əlavə obyekt qismində hər hansı irqi qrupun üzvlərinin həyatı, sağlamlığı, mülkiyyəti, azadlığı, hüquqları, ləyaqəti və s. çıxış edir.

Bu cinayətin obyektiv cəhətdən dispozişiyada sadalanan cinayətlərin törədilməsində ifadə olunur.

İrqi ayrışçılıq dedikdə, siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni və ictimai həyatın hər hansı digər sahələrində insan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının bərabər əsaslarla həyata keçirilməsi, istifadə edilməsi və tanınmasını ləğv etmək və ya inkar etmək məqsədilə irqinə, dərşinə rənginə, milli və ya etnik mənsubiyyətinə görə insanlar arasında hər hansı fərq qoymaq, istisna etmək, məhdudiyyət və ya üstünlük müəyyən etmək başa düşülür.

Aparteid dedikdə, bir irqi qrupa mənsub olan insanların hər hansı başqa irqi qrupa mənsub olan insanlar üzərində hökmranlığın müəyyən edilməsi və möhkəmləndirilməsi və onların müntəzəm şəkildə əsarət altında saxlanması məqsədilə törədilən qeyri-insani hərəkətlər başa düşülür. (Aparteid cinayətiinin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında Konvensiyanın II maddəsi).

İrqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərə işgəncə vermə dedikdə, onlara fiziki ağrılar və ya psixi iztirablar yetirmə başa düşülür.

Qəddar və ya qeyri insani və ya ləyaqəti alçaldan rəftar etmə və ya cəza döymədə, yeməkdən məhrum etmədə, şəxsiyyəti təhqir etmədə, qaranlıq yerdə qapalı şəraitdə saxlamada və s istifadə olunur.

Hər hansı qanunverici tədbiri həyata keçirmə dedikdə, qanunverici orqan tərəfindən irqi ayrıseçikliklə əlaqədar normativ hüquqi aktların qəbul edilməsi başa düşülür.

Hər hansı digər-tədbir dedikdə, iriqi qrupun və ya qrupların hüquqlarının həyata keçirilməsinə maneçilik törədən hər hansı inzibati, intizam və s başa düşülür. (məsələn, ölkə ərazisini tərk etməyə və ya ölkəyə gəlməyə imkan verməmə və s.)

Düşərgə və qetolların yaradılması ilə əhalini irqi qruplara bölmə, əhalinin irqinə görə təcrid olunmuş rezervasiyalarda yerləşdirilməsində və s ifadə oluna bilər.

İrqi qrupa və ya qruplara və ya onların üzvlərinə məxsus olan torpaq sahələrini onların razılığı olmadan almaq dedikdə, onların iradəsi əleyhinə olaraq, əvəzi ödənilməklə və ya ödənilməməklə qanunla və ya məcburi qaydada torpaqların alınması başa düşülür.

İrqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərin əməyini istismar etmə onların əməyinin nəticələrini əvəzi ödənilmədən və ya cüzi ödənilməklə mənimsəmədə, sutkanın çox hissəsində onların məcburi işlədilməsində və s ifadə oluna bilər.

CM-nin III-cü maddəsində nəzərdə tutulan tərkib maddi-formal tərkiblikdir. Maddi tərkib üzrə cinayət irqi qrupa və ya qruplara mənsub olan şəxslərin öldürüldüyünü, onların sağlamlığına, əqli qabiliyyətinə ciddi zərər vurulduğu andan başa çatır. Qalan bütün hallarda cinayət formal tərkiblikdir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Məqsəd subyektiv cəhətin zəruri əlaməti kimi çıxış edir.

Subyekt hər hansı irqi qrupa mənsub olan 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

MADDƏ 112. Beynəlxalq hüquq normalarına zidd azadlıqdan məhrum etmə Azərbaycan Respublikası CM şəxsləri beynəlxalq hüquq normalarına zidd olaraq həbs etmə və ya başqa cür azadlıqdan məhrum etməyə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

Bu cinayətin obyektı beynəlxalq hüququn insan hüquqlarına və əsas azadlıqlarına hörmət edilməsi prinsiplərindən irəli gələn normalar təşkil edir.

Əlavə obyekt qismində şəxslərin azadlığı çıxış edir.

Şərh olunan cinayət obyektiv cəhətdən şəxsləri beynəlxalq hüquq normalarına zidd olaraq həbs etmədə və ya başqa cür azadlıqdan məhrum etmədə ifadə olunur.

Şəxslərin həbs olunması yalnız qanunla müəyyən edilən proseduraya müvafiq olaraq həyata keçirilə bilər.

Beynəlxalq hüquq normalarına uyğun olaraq aşağıdakı hallar azadlıqdan məhrum etmənin qanunla müəyyən edilən əsasları sayılır:

- Məhkəmə tərəfindən şəxsin təqsirli hesab edilməsi əsasında onun qanuni surətdə mühafizə altında saxlanması:

-Məhkəmənin qanuni qərarını yerinə yetirməyə görə və ya qanunda göstərilən hər hansı öhdəliyin yerinə yetirilməsini təmin etmək məqsədilə qanuni surətdə həbs etmə və ya tutma.

-hüquq pozuntusu törətməsinə əsaslı şübhələr olduqda, şəxsi səlahiyyətli məhkəmə orqanlarına vermək məqsədilə və ya həmin şəxs tərəfindən hüquq pozuntusu törətməyin qarşısını almaq onun hüquq pozuntusu törətdikdən sonra gizlənməsinə mane olmaq məqsədilə qanuni olaraq tutma və həbsə alma;

-yetkinlik yaşına çatmayan şəxsi qanuni qətnamə əsasında tərbiyə nəzarətinə vermək məqsədi ilə və ya şəxsi səlahiyyətli orqana vermək üçün onu qanuni olaraq tutma;

- yoluxucu xəstələrin qarşısını almaq məqsədilə, habelə ruhi xəstələri, alkoqoloikləri, narkomanları və ya avaraları qanuni olaraq tutma.

-ölkəyə qanunsuz daxil olmanın qarşısını almaq məqsədilə və ya haqqında ölkədən çıxarmaq və ya başqa ölkəyə vermək tədbirləri görülən şəxsi qanuni həbs etmə və ya tutma («insan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında» 4 yanvar 1950-ci ilə tarixli Konvensiyanın 5-ci maddəsi).

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Subyektiv cəhətdən bu cinayət birbaşa qəsdlə törədilir. Motivlər müxtəlif ola bilər: qisas, nifrət, düşmənçilik və s.

Bu cinayətin subyektivi 16 yaşına çatmış hər hansı anlaqlı fiziki şəxs ola bilər.

MADDƏ 113. İşgəncə. İşgəncə dedikdə, şəxslərə fiziki ağrılar və ya psixi iztirablar vermə başa düşülür. Bu əməlin yüksək ictimai təhlükəliliyini, yəni şəxslərin sağlamlığını təhlükə altına alınmasını nəzərdə tutulmuşdur.

Bu cinayətin obyekti mülki əhalinin sağlamlığının beynəlxalq humanitar hüquq normaları ilə mühafizə olunan əsasları sayılır.

Bu cinayətdən zərərçəkmiş qismində tutulmuş və ya azadlığı başqa cür məhdudlaşdırılmış şəxslər çıxış edir.

Bu cinayət obyektiv cəhətdən dispazisiyada nəzərdə tutulmuş əməllərin törədilməsində fiadə olunur.

Tutulmuş şəxslər dedikdə, fiziki zor tətbiq etməklə beynəlxalq hüquq normalarına zidd tutulub saxlanılan şəxslər başa düşülür.

Azadlığın başqa cür məhdudlaşdırılması dedikdə, şəxslərin azad yerdəyişmə hüququnu azaldan istənilən hərəkətlər başa düşülür.

Bu maddə Azərbaycan Respublikasının «İşgəncələrə digər qəddar, qeyri-insani, yaxud ləyaqəti alçaldan rəftar və cəza növlərinə qarşı» 10 dekabr 1984-cü il tarixli Konvensiyaya qoşulması ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının CM-nə daxil edilmişdir.

CM-nin 113 –cü maddəsinə zərərçəkən qismində mülki əhalinin iki və daha artıq nümayəndəsi çıxış edir. Bir nəfərə qarşı törədilən bu hərəkət Azərbaycan Respublikası CM-nin 133-cü maddəsində tövsif ediləcəkdir.

Yuxarıda göstərilən Konvensiyaya görə işgəncə dedikdə, hər hansı şəxsə qəsdən güclü fiziki və ya mənəvi ağrı, yaxud iztirab verməklə onu və ya üçüncü şəxsi tərdəkləri və ya törədilməsində şübhə edildikləri hərəkətlərə görə cəzalandırma, habelə ona və ya üçüncü şəxsə hər hansı səbəbdən istənilən xarakterli ayrışeçkilik əsasında məcburiyyət tətbiq etmə başa düşülür.

Cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Subyekti 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

SUAL 3. Müharibə Cinayətləri.

Bəşəriyyət insanları öldürmək peşəsi qədər mənəviyyatsız və təhqiredici peşə ilə rastlaşmamışdır. Dünya cəza təcrübəsinə adam öldürmənin dövlətin xəzinəsindən ödənilən və müəyyən mənada bəraət qazandırılan yalnız bir növü –cəlladlıq işi məlumdur. Adam öldürmənin istənilən başqa növləri eyni dərəcədə ədalətli və sərt mühakiməyə səbəb olmuşdur. Deyilənlər eynilə muzdluluğa da aiddir. Muzdluluğun mahiyyəti maddi mükafat, habelə son dərəcə yüksək gəlir müqabilində insanların kütləvi qırılmasını həyata keçirməkdən ibarətdir. Qanla yuyulmuş pullar nəinki onların sahibinə, həm də hərbi konfliktlərin ətrafında hərəkət edərək onları qızıışdıran şəxslərdə təbii insani hisslər sistemi dağıdır. Həmin pullar bu cür münaqişələrin meydana gəlməsini «tələb edir», nəinki «qaynar nöqtələrdə» eləcə də sivilizasiyanın bütöv regionlarda müharibə psixozun qalmasına kömək edir. Məhz bu səbəbdən muzdluluq müharibə aparmanın qadağan olunmuş metod və vasitəsi kimi dünya birliyi tərəfindən qadağan olunmuşdur. Bu, BMT Baş Məclisinin qərarlarında da öz əksini tapmışdır. Həmin qərarlara görə hər bir dövlət başqa dövlətin ərazisində müdaxilə etmək üçün nəzərdə tutulan qeyri-nizami qüvvələrin və ya silahlı bəndələrin təşkilindən və ya onların təşkilinə kömək etməkdən çəkinməlidir.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin ratifikasiya etdiyi «Muzdluların cəlb edilməsi, maliyyələşdirilməsi, onlardan istifadə edilməsi və onlara təlimi keçirilməsi ilə mübarizə haqqında» Beynəlxalq Konvensiyanın müddəalarından irəli gələrək «Muzdluluq» cinayəti qanunvericiliyə daxil edilmişdir.

Cinayətin bilavasitə obyektini müharibə aparmanın beynəlxalq hüquqla tənzim olunan metod və vasitələri, əlavə obyektini isə hərbi münaqişələrdə və ya hərbi əməliyyatlarda iştirak edən ölkələrin qeyri-müəyyən sayda əhalisinin həyatıdır.

Bu cinayət obyektini cəhətdən aşağıdakı hərəkətlərin törədilməsilə istifadə olunur.

- Muzdluları yığma.
- Onlara təlim keçmə.
- Onları maliyyələşdirmə və başqa cür maddi təminat vermə.
- Onlardan hərbi münaqişələrdə və ya hərbi əməliyyatlarda istifadə etmə.

Muzdlu dedikdə, hərbi münaqişədə və hərbi əməliyyatlarda iştirak edən dövlətin vətəndaşı olmayan, onun ərazisində daimi yaşamayan, habelə rəsmi vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün göndərilməyən, maddi mükafat almaq məqsədilə fəaliyyət göstərən şəxslər başa düşülür.

Hərbi münaqişədə və hərbi əməliyyatlarda iştirak edən dövlətin ərazisində yaşamayan şəxs dedikdə, həmin dövlətin ərazisində daimi yaşamayan, orada evi, iş yeri və əhalisi olmayan şəxs başa düşülür.

Muzdlular yığma dedikdə hərbi münaqişələrdə və ya hərbi əməliyyatlarda istifadə etmək üçün dəvət edilməsində ifadə olunur. Dəvət etmə müxtəlif üsullarla həyata keçirilə bilər: siyahıya almaqla, şifahi razılıq alınmaqla və s.

Muzdlulara təlim keçmə onların silahdan, döyüş texnikasından istifadə etmənin qaydalarının, habelə müharibə aparmanın metod və vasitələrinin, o cümlədən hərbi əməliyyatların aparılması taktikasının öyrədilməsində və s. ifadə oluna bilər.

Muzdlularla başqa cür maddi təminat vermə dedikdə, onların silahla, hərbi texnika ilə, hərbi geyimlə, yaşayış sahəsi vermək və s. təmin olunması başa düşülür.

«Muzdluluq» cinayəti subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Subyekt 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

Bu tərkibin tövsifedici əlaməti kimi muzdluluq cinayətinin vəzifəli şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə və ya yetkinlik yaşına çatmayanların muzdlu qismində cəlb edilməsi, onlardan hərbi əməliyyatlarda istifadə olunması və s. bu əməlin ictimai təhlükəliliyini artırır.

CM-nin 114.3-cü maddəsində muzdlunun hərbi münaqişədə və ya hərbi əməliyyatlarda iştirakı xüsusilə tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Muzdlunun hərbi münaqişədə və ya hərbi əməliyyatlarda iştirakı dedikdə, muzdlu kimi cəlb olunmuş şəxsin döyüş əməliyyatlarında, hərbi münaqişədə bilavasitə iştirak etməsi başa düşülür.

Bu cinayət muzdlunun iştirak etdiyi döyüş əməliyyatının başlandığı andan başa çatmış sayılır.

CM-nin 114.3-cü maddəsi üzrə cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Bu cinayətin subyekti hərbi əməliyyat başlanan ana qədər (həmin anda) 16 yaşı tamam olmuş anlaqlı şəxs ola bilər.

MADDƏ 115, Müharibə qanunlarını və Adətlərini pozma. Müharibə qanunları və adətləri bir sıra beynəlxalq müqavilələrdə öz əksini tapmışdır. Bu sıraya «İlk müharibəsinin qanunları və adətləri haqqında» 5 oktyabr 1907-ci il Konvensiyası, «Hərbi əsirlərlə rəftar haqqında» 12 avqust 1949-cu il Cenevrə Konvensiyası, «Mülki əhalinin müharibə zamanı müdafiəsi haqqında» 12 avqust 1949-cu il Cenevrə Konvensiyası və Cenevrə Konvensiyasına beynəlxalq silahlı münaqişələrin qurbanlarının müdafiəsi ilə əlaqədar I əlavə Protokolu aid etmək olar. Bu qanunları pozmağa görə Azərbaycan Respublikası CM-nin 115-ci maddəsində cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası CM-si əsirləri, beynəlxalq humanitar hüquqla müdafiə olunan digər şəxsləri Əsir götürmüş tərəfin silahlı qüvvələrində xidmət etməyə, habelə düşmən dövlətin vətəndaşlarını öz ölkələrinə qarşı yönəlmiş hərbi əməliyyatlarda iştirak etməyə məcbur etməyə görə məsuliyyəti nəzərdə tutur.

Cinayət obyektiv cəhətdən aşağıdakı hərəkətlərin törədilməsi ilə xarakterizə olunur:

- Əsirləri, beynəlxalq humanitar hüquqla müdafiə olunan digər şəxsləri Əsir götürmüş tərəfin silahlı qüvvələrində xidmət etməyə məcbur etmə;

- Düşmən dövlətin vətəndaşlarını öz ölkələrinə qarşı yönəlmiş hərbi əməliyyatlarda iştirak etməyə məcbur etmə.

«Hərbi əsirlərlə rəftar haqqında» Konvensiyanın 4-cü maddəsinə görə hərbi əsir dedikdə, düşmənin hakimiyyəti altına düşən və aşağıdakı kateqoriyalardan birinə aid olan şəxslər başa düşülür.

a) Münaqişə olan tərəfin, silahlı qüvvələrinin şəxsi heyəti, həmçinin silahlı qüvvələrin tərkibinə daxil olan özünümüdafiə və könüllü dəstələrin şəxsi heyəti.

b) Aşağıdakı şərtlərə cavab verdikdə, fəaliyyət göstərdiyi öz ərazisi və ondan kənardakı ərazi işğal olunsun belə, həmin ərazilərdə yerləşən münaqişə tərəfinə məxsus olmaqla, digər özünü müdafiə və könüllü dəstələrin şəxsi heyəti.

- Tabeliyindəki şəxslərə görə məsul olan rəhbərləri olduqda;

- Uzaqdan aydın görünən və müəyyən fərqləndirici nişanları olduqda;
- Silahı açıq gəzdirdikdə;
- Öz hərəkətlərində müharibənin qanun və adətlərinə əməl etmədikdə.

v) Özünü əsir saxlayan dövlət tərəfindən tanınmayan hökumətin və ya hakimiyyətin tabeliyində hesab edən silahlı qüvvələrin şəxsi heyəti və s.

Beynəlxalq humanitar hüquqla müdafiə olunan digər şəxslərə mülki əhali, «Beynəlxalq müdafiədən istifadə edən şəxslərə, o cümlədən diplomatik agentlərə qarşı cinayətlərin qarşısının alınması və cəzalandırılması haqqında» Konvensiyada nəzərdə tutulan şəxslər, habelə «BMT-nin şəxsi heyətinin və onunla əlaqədar şəxsi heyətin təhlükəsizliyi haqqında» 3 dekabr 1994-cü il tarixli Konvensiyasına görə BMT-in sülh yaradıcı əməliyyatlarının iştirakçılarının əməkdaşları və s. aiddir.

Əsirləri, beynəlxalq humanitar hüquqla müdafiə olunan digər şəxsləri Əsir götürmüş tərəfin silahlı qüvvələrində xidmət etməyə məcbur etmə dedikdə, adları çəkilən şəxsləri beynəlxalq hüquq normalarına zidd olaraq öz iradələri əleyhinə özünün hər hansı silahlı qüvvələrində xidmətə cəlb etmə başa düşülür.

Düşmən tərəfin vətəndaşlarını öz ölkələrinə yönəlmiş hərbi əməliyyatlarda iştirak etməyə məcbur etmə həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli olmayan zor tətbiq etməklə, yaxud zor tətbiq etməklə, hədələmə yolu ilə istər hərbi əsirlərin, istərsə də mülki əhəlinin vətəndaşları olduqları ölkəyə qarşı həyata keçirilən hər bir əməliyyatlarda bilavasitə iştiraka cəlb etmədə ifadə olunur.

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Subyektiv cinayət törədənədək 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

CM-nin 115.2-ci maddəsi tövsifedici əlamət kimi aşağıdakı əməllərin törədilməsini özündə əks etdirir.

- onlara işgəncə vermə.
- onlarla qəddar və qeyri-insani rəftar etmə.
- onların üzərində tibbi, bioloji və başqa tədqiqatlar aparma, o cümlədən daxili orqanları köçürmə üçün çıxarma;

- öz qoşunları və ya obyektlərini hərbi əməliyyatlardan qorumaq məqsədi ilə onlardan sipər kimi istifadə etmə;

- onları girov saxlama;

- mülki əhalini məcburi işlərə cəlb etmə və ya digər məqsədlər üçün qanuni yerləşdiyi yerlərdən məcburi köçürmə.

Şəxslər üzərində tibbi, bioloji tədqiqatlar aparma dedikdə, yeni dərman vasitələrinin, müalicə və diaqnostika üsullarının sınaqdan keçirilməsi, onların insan orqanizminə təqsirin öyrənilməsi üzrə həyata keçirilən fəaliyyət başa düşülür.

Başqa tədqiqatlar dedikdə, tibbi və bioloji tədqiqatlar istisna olmaqla, elmin, texnikanın hər hansı sahəsində irəli sürülən yeni ideyaların, təkliflərin təcrübəyə tətbiqinin perspektivlərini öyrənmək məqsədilə onların hər hansı şəxsi üzərində sınaqdan keçirilməsi başa düşülür.

Daxili orqanları (böyrəyi, ciyəri) köçürmə üçün çıxarma dedikdə, onları başqa şəxslərə köçürmək üçün (satmaqla və s.) orqanizmdən kənar etmə başa düşülür.

Onlardan sipər kimi istifadə etmə həmin şəxsi hərbi əməliyyatların qarşısını almaq üçün öz qoşunlarının və ya obyektlərinin ətrafında (qarşısında) düzümündə hücum edərkən onları qoşunların qarşısında yerdəyişmə və s. ifadə olunur.

Mülki əhali dedikdə münaqişə və işğal nəticəsində hər hansı şəkildə vətəndaşların olmadıqları münaqişədə olan tərəfin və ya işğalçı dövlətin hakimiyyəti altına düşən şəxslər başa düşülür. Mülki əhali münaqişə tərəflərinin silahlı qüvvələrinin tərkibinə daxil olmur və bilavasitə döyüş əməliyyatlarında iştirak etmir.

Mülki əhalini məcburi işlərə cəlb etmə dedikdə, onları işğalçı ordunun ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəruri olan dərəcədən də artıq işlərə, hərbi əməliyyatlarda iştirak etmək məcburiyyəti qarşısında qoyan hər hansı işi yerinə yetirməyə cəlb etmə başa düşülür.

Mülki əhalini qanuni yerləşdiyi yerlərdən məcburi köçürmə dedikdə, onları işğal olunan ərazidən işğalçı dövlətin ərazisi ilə, yaxud işğal edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq hər hansı digər dövlətin ərazisinə köçürmə başa düşülür.

Bu cinayət formal tərkibliidir.

Cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdə törədilir.

Bu cinayətin subyekt 16 yaşına çatmış anlaqlı fiziki şəxsdir.

MADDƏ 116. Silahlı münaqişə zamanı Beynəlxalq humanitar hüquq normalarını pozma. Bu cinayət müharibə aparmanın beynəlxalq hüquqla tənzim edilən qaydasını kobud surətdə pozur. Bu cinayətin dispozisiyası özündə 18 əlaməti birləşdirir.

CM-nin 116-cı maddəsinin obyektini silahlı münaqişələr zamanı beynəlxalq humanitar hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş müharibə aparmanın yol verilən metod və vasitələrinin sistemi ilə bağlı beynəlxalq münasibətlər təşkil edir. Burada şəxsiyyətin həyatı və sağlamlığı, azadlığı, cinsi azadlığı, şərəf və ləyaqəti, habelə mülkiyyət münasibətləri əlavə obyekt qismində çıxış edir.

Cinayətin zərəcəkmışləri hərbi əsirlər və mülki əhalinin nümayəndələri ola bilər.

Beynəlxalq hüquqda döyüşən tərəflərin silahlı qüvvələrinə mənsub olan və düşmənin hakimiyyəti altına düşən şəxslər hərbi əsirlər sayılır. Bundan fərqli olaraq mülki əhali dedikdə döyüşən tərəflərin hərbi əməliyyatlarda iştirak etməyən və işğal edilən ərazilərdə düşmənin hakimiyyəti altına düşən dinc sakinləri nəzərdə tutulur.

İşğal olunmuş ərazidə törədilən bu cinayətin predmetini xalqın əmlakı, mülki təyinatı obyektlər (evlər, qurğular, torpaq bəndlər, istilik və elektrik stansiyaları və s.), xüsusi və ya kollektiv mülkiyyət olan daşınan və daşınmaz əmlak və s. təşkil edir.

Xalqın əmlakı hər hansı xalqın dəyərlərinin maddi daşıyıcısı olan obyektlərin məcmusudur.

Bu cinayət obyektiv cəhətdən silahlı münaqişə zamanı beynəlxalq humanitar hüquq normalarının pozulmasında ifadə olunan əməllərlə (hərəkət və hərəkətsizliklə) xarakterizə olunur. Beynəlxalq humanitar hüququn silahlı münaqişələrə dair ən mühüm normaları müharibə qurbanlarının müdafiəsi haqqında 1949-cu il Cenevrə Konvensiyaları və həmin Konvensiyalara Əlavə Protokollarda öz əksini tapmışdır.

CM-nin 116-cı maddəsinin 116.0.1–116.0.18-ci hissələrində cinayət sayılan həmin əməllərin tam siyahısı verilmişdir.

Silahlı münaqişə xarakterindən asılı olaraq beynəlxalq və yerli xarakteri ola bilər.

Beynəlxalq silahlı münaqişə elan olunub-olunmamasından, xarakterindən və tərəflərin müharibə vəziyyətini tanıyıb-tanınmamasından asılı olmayaraq iki və ya daha artıq dövlət arasında baş verən silahlı hərbi münaqişədir

Müharibə aparmanın metodları müharibə aparma vasitələrindən istifadənin üsullarını, qaydalarını müəyyən edir. «Seçimsiz hərəkəti olan və ya mühüm dağıntılar törədən adi silahların konkret növlərinin qadağan edilməsi və ya məhdudlaşdırılması haqqında» Konvensiyaya və Cenevrə Konvensiyalarının I əlavə Protokola görə, müharibə aparmanın qadağan edilmiş metodlarına aiddir; mülki əhaliyə və mülki obyektlərə, meşələrə yandırıcı silahları tətbiq etmək və hücum etmə; düşmənin silahı yerə qoymuş və ya əsir kimi təslim olmuş şəxslərini öldürmək və ya yaralamaq; müdafiə olunmayan ərazilərə və ya silahsızlaşdırılmış zonalara hücum etmə; hücum edilməsi xeyli insan tələfatına səbəb olacağı məlum olan təhlükəli gücə malik tikililərə və qurğulara hücum etmə və s.

Mühüm dağıntılar dedikdə, istər hərbi, istərsə də mülki obyektlərin əvvəlki vəziyyətinin bərpa edilə bilməyəcək dərəcədə və həcmdə sıradan çıxarılması başa düşülür. Dağıntıların mühümlüyü dağıdılan obyektlərin hərbi strateji əhəmiyyəti, onların sayı və maddi dəyəri və s müəyyən edilir.

Ətraf mühitinə geniş, uzun sürən və ciddi ziyan vurma dedikdə, böyük bir ərazini əhatə edən və uzun müddət davam edən təbii ekoloji mühiti, suyu, torpağı, havanı (ozon qazını) zəhərli, radioaktiv maddələrlə, zəhərli qazlarla, insan və digər canlı orqanizmlərin həyat və sağlamlığına ciddi təhlükə törədən, flora və faunaya əhəmiyyətli ziyan yetirən sair maddələrlə çirkləndirmə başa düşülür.

Sülh məramlı tədbirlərin həyata keçirilməsinə və ya humanitar yardımın göstərilməsinə cəlb olunmuş şəxsi heyət dedikdə, BMT-nin sülh məramlı əməliyyatların iştirakçıları məcburi tədbirlərin həyata keçirilməsi zamanı kombatant qismində şəxslərin döyüşə cəlb edilməsi halları istisna olunur) və humanitar yardım göstərən beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatlarının əməkdaşlarından ibarət heyət başa düşülür.

Bu maddədə nəzərdə tutulmuş (116.0.3) «fərqləndirici emblem» dedikdə, tibbi birləşmələrin, tibbi nəqliyyat vasitələrinin, tibbi və dini heyətin, avadanlığın və ya

ehtiyatların müdafiəsi üçün istifadə edilmiş fonda qırmızı xaç, qırmızı aypara və ya qızıl şir və cünəş fərqləndirici emblemləri nəzərdə tutulur. Fərqləndirici emblemləri olan tikililər, qurğular, nəqliyyat vasitələri dedikdə, belə emblemlərə malik olan binalar, mənzil qərargahlar, tibbi uçuş aparatları (hava nəqliyyatı vasitələri), tibbi daşımalar üçün nəzərdə tutulan hərbi və ya mülki, daimi və ya müvəqqəti daşıma vasitələri və s. başa düşülür.

Müdafiə olunmayan yerlər o yerlərdir ki, oradan bütün döyüşçülər, eləcə də xüsusi döyüş vasitələri və ləvazimat çıxarılmamalı, həmin yerdə stasionar hərbi qurğulardan və ya tikililərdən düşmənçilik hərəktlərinə yol verməməlidir, əhrbi əməliyyatlara yardım məqsədilə heç bir hərəkət həyata keçirməməlidir. Eyni anlayış silahsızlaşdırılmış zonalara da aiddir.

Hərbi obyektlər olmayan bütün obyektlər mülki obyektlər sayılır. Mülki obyektlərə xəstəxanalar, məktəblər, mülki təsərrüfat müəssisələri aid edilir.

Hərbi əməliyyat bölgələrində quldurluq etmə, əhalinin əmlakını məhv etmə əməlləri bu maddə ilə əhatə olunduğundan əlavə tövsif tələb olunmur.

Dağıdılması mülki əhali arasında böyük itkilərə səbəb ola bilən və ya mülki obyektlərə əhəmiyyətli ziyan vura bilən qurğular dedikdə, kimyəvi, baktirioloji, zəhərli silahların, zəhərlərin, maddələrin yerləşdiyi sahələr və s başa düşülür.

Beynəlxalq müqavilələrdə qadağan edilmiş silahlara və müharibə vasitələrinə aiddir.

- İnsan bədənində asanlıqla dönən və ya yastılanan güllələr;
- Təyinatı boğucu və zəhərli qazlar yaymaqdan ibarət olan mərmilər;
- 400 qramdan az çəkisi olan, partlama xassəsinə malik olan və ya yanar tərkiblə təchiz edilmiş mərmilər;
- Zəhərlər, zəhərli silahlar, boğucu, zəhərli və s. qazlar, bakterioloji və kimyəvi silah;
- Bədənində aşkar edilə bilməyən qəlpələr, minatələr, yandırıcı silahlar və adi silahların hədsiz zərərli sayıla bilən və ya seçimsiz nəticələrə malik ola bilən digər növləri;
- Nüvə silahı və s.

Əsirləri, beynəlxalq humanitar hüquqla müdafiə olunan digər şəxsləri prosessual hüquqlardan məhrum etmə onların özlərinin seçdiyi (seçə bilmədikdə əsirlikdə saxlayan dövlətin seçdiyi) ixtisaslı vəkil və ya məsləhətçi vasitəsilə müdafiə olunmaq, şahidlər çağırmaq, tərcüməçinin köməyindən istifadə etmək, irəli sürülən ittihamla əlaqədar vəsatətlər irəli sürmək və s. hüquqlardan məhrum edilməsi başa düşülür.

Şərh olunan cinayət CM-nin 116-cı maddəsində nəzərdə tutulan əməllərin törədildiyi andan başə çatmış sayılır.

Subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Subyekt isə 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxsdir.

MADDƏ 117. Silahlı münaqişə zamanı hərəkətsizlik etmə və ya cinayətkar əmr vermə. Rəis və ya vəzifəli şəxs tərəfindən silahlı münaqişə zamanı olanlara bu Məcəllənin 115-116-cı maddələrində nəzərdə tutulan cinayətlərin qarşısının alınması məqsədilə öz səlahiyyətləri dairəsinə bütün imkanlardan qəsdən istifadə etməməyə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən olunmuşdur.

Bu cinayətin obyektini silahlı münaqişə zamanı müharibə aparmanın beynəlxalq hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş metod və vasitələri təşkil edir. Şəxsiyyətin həyatı və sağlamlığı, azadlığı və ləyaqəti, mülkiyyət münasibətləri əlavə obyekt təşkil edir.

CM-nin 117.1-ci maddəsinə görə cinayətin obyektiv cəhəti silahlı münaqişə zamanı rəis və ya vəzifəli şəxs tərəfindən CM-nin 115-116-cı maddələrində nəzərdə tutulan cinayətlərin qarşısını almaq üçün bütün imkanlardan istifadə etməmədə ifadə olunan hərəkətsizlik göstərmə ilə xarakterizə olunur. Bu cinayət yalnız hərəkətsizliklə törədilə bilər.

Rəis dedikdə, istənilən hərbi hissəyə, bölməyə, birləşməyə komandanlıq etmək səlahiyyəti verilmiş şəxs başə düşülür.

Vəzifəli şəxs dedikdə, həm mülki, həm də hərbi vəzifəli şəxslər nəzərdə tutulur.

Rəis və ya vəzifəli şəxsin tabeliyində olanlar dedikdə, qanunla və ya digər normativ aktla, yaxud əmrlə səlahiyyət verilmiş şəxslərin göstərişlərini yerinə yetirmək vəzifəsi olan şəxslər başə düşülür.

İstifadə etməmə dedikdə, rəisin və ya vəzifəli şəxsin öz tabeliyində olanlara əmr (sərəncam, göstəriş) verməklə müharibə qanunları və adətlərini, habelə silahlı münaqişə zamanı beynəlxalq humanitar hüquq normalarını pozan hərəkətlərin qarşısını almağa səlahiyyəti və imkanı olduğu halda, həmin imkanları reallaşdırılmaması başa düşülür.

Bu cinayət formal tərkiblikdir.

Subyektiv cəhətdən təqsirin həm birbaşa, həm də dolayı qəsd formasında törədilə bilər.

Bu cinayətin subyektivi xüsusiyyəti: rəis və ya vəzifəsi şəxs.

CM-nin 117.2-ci maddəsinin obyektiv cəhətini təşkil edən əlamətlər aşağıdakılardır:

- Döyüş bölgələrində heç kəsin sağ buraxılmayacağını bəyan etmə;
- Döyüş bölgələrində heç kəsin sağ buraxılmayacağı barədə təbəliyyində olan şəxsə əmr və ya sərəncam vermə;

CM-nin 115-116-cı maddələrində nəzərdə tutulan cinayətlərin edilməsinə yönətilən əmr və ya sərəncam vermə.

«Quru müharibəsinin qanun və adətləri haqqında» 18 oktyabr 1907-ci il tarixli IV Haaqa Konvensiyasının 23-cü maddəsinin «q» bəndində və Cenevrə Konvensiyalarına I Əlavə Protokolun 40-cı maddəsinə əsasən heç kəsin sağ buraxılmayacağını bəyan etmə və ya bu barədə əmr vermə, bununla düşməyə hədə-qorxu gəlmə və ya bu əsasda hər bir əməliyyatları aparma qadağandır.

Bəyan etmə mülki əhaliyə və ya döyüşən hərbi əməliyyat iştirakçılarında onların sağ buraxılmayacağı haqqında bildirmədə ifadə olunur. Bəyan etmənin üsulları müxtəlifdir: vərəqlər yaymaqla, yazılı və ya şifahi müraciət göndərməklə və s.

Heç kəsin sağ buraxılmayacağı barədə tabeliyində olan şəxsə əmr və ya sərəncam vermə səlahiyyətli şəxsin (rəisin) öz tabeliyində olan şəxslərə heç kəsə aman vermədən öldürməyi əks etdirən tələblər irəli sürməsində fiadə olunur. Əmr və ya sərəncam yazılı və ya şifahi ola bilər.

Əmr və ya sərəncam döyüşə başlamazdan qabaq, döyüşün gedişində müəhazirə vəziyyəti yarandığı zaman verilə bilər.

Bu cinayətin törədilmə yeri döyüş bölgələridir. Döyüş bölgələri dedikdə, hərbi əməliyyatlar aparılan yerlər başa düşülür.

CM-nin 117.2-ci maddəsi üzrə cinayət formal tərkiblidir.

Subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Bu cinayətin subyektivi xüsusidir: silahlı münaqişə zamanı əmr və ya sərəncam vermək səlahiyyəti olan 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxsdir.

MADDƏ 118. Hərbi soyğunçuluq. Döyüş meydanında ölmüş və ya yaralanmış şəxslərin əmlakını talama (hərbi soyğunçuluq) cinayəti öz ictimai təhlükəliliyinə görə bu fəsilə daxil olan cinayətlərdən fərqlənir və hərbi qulluqçuların şərəf və ləyaqətini ləkələmədə, hərbi hissələrin döyüş qabiliyyətinin aşağı düşməsində ifadə olunur.

Bu cinayətin obyektivi müharibə aparmanın beynəlxalq hüquq normaları ilə müəyyən olunmuş adət və qanunlardır. Əlavə obyekt qismində mülkiyyət çıxış edir.

Bu cinayət obyektivi cəhətdən ölmüş və ya yaralanmış şəxslərin əmlakını talamada ifadə olunur. Bu cinayət oğurluq və quldurluq yolu ilə törədilə bilər.

Əmlak dedikdə, ölmüş və ya yaralanmış şəxsə olan silah, döyüş sursatı, geyim şeyləri və s. başa düşülür. Əmlak mülki və ya hərbi əmlak ola bilər. Sağqalmış əhəlinin əmlakını talama CM-nin 116-cı maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

CM-nin 117-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün cinayət döyüş meydanında törədilməlidir. (obyektiv cəhətin əlavə əlaməti olan cinayətin törədilmə yeri). Ölmüş və ya yaralanmış şəxslərin əmlakını talama CM-nin 118-ci maddəsində tam əhatə olunduğuna görə əlavə olaraq mülkiyyət əleyhinə cinayətlərdən hər hansı birinin tətbiqinə ehtiyac qalmır.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir.

Şərh olunan cinayətin subyektivi cinayət törədənədək 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxs ola bilər.

MADDƏ 119. Müdafiə olunan nişanlardan sui-istifadə. Hərbi əməliyyat rayonunda Qızıl Xaç və ya Qızıl Aypara nişanlarını daşımaq hüququ olmayan şəxslər tərəfindən həmin nişanları daşıma, habelə müharibə zamanı Qızıl Xaç və ya Qızıl Aypara bayraqlarından, nişanlarından və ya sanitariya köçürmə nəqliyyat vasitələrinin

rəngindən sui-istifadə etmə hərəkətlərinə görə Azərbaycan Respublikası CM-nin 119.1-ci maddəsində cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur.

CM-nin 119-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin obyekti müdafiə olunan nişanlardan beynəlxalq hüquq normaları ilə müəyyən edilmiş istifadə qaydaları təşkil edir.

«Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara emblemlərinin istifadə edilməsi və müdafiəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa görə müdafiə olunan nişanlara aşağıdakılar aiddir:

- Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara emblemləri;
- Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara adı;
- Tibbi birləşmələrin və tibbi nəqliyyat vasitələrinin tanınması üçün fərqləndirici siqnallar.

Bu cinayət obyektiv cəhətdən aşağıdakı hərəkətlərin törədilməsində ifadə olunur.

1.Qızıl Xaç və ya Qızıl Aypara nişanlarını daşımaq hüququ olmayan şəxslər tərəfindən həmin nişanları daşıma;

2.Qızıl Xaç və ya Qızıl Aypara bayraqlarından və ya nişanlarından və ya sanitariya köçürmə nəqliyyat vasitələrinin rəngindən sui-istifadə etmə.

Sanitariya köçürmə nəqliyyat vasitələri dedikdə, münaqişədə olan tərəfin səlahiyyətli hakimiyyət orqanlarının nəzarəti altında və sanitariya-daşıma təyinatına malik istənilən daimi və ya müvəqqəti, mülki və ya hərbi köçürmə vasitəsi başa düşülür.

Qızıl Xaç və ya Qızıl Aypara bayraqlarından, nişanlarından və ya sanitariya köçürmə nəqliyyat vasitələrinin rəngindən sui-istifadə etmə dedikdə, adı çəkilən fərqləndirici nişanlardan onların təyinatına uyğun olmayan və təyinatına zidd istifadə etmə başa düşülür.

Fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində Cenevrə Konvensiyalarına və onlara Əlavə Protokollara, habelə adı çəkilən Qanuna zidd olaraq:

- Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara emblemlərindən müdafiə və fərqləndirici nişan kimi, habelə fərqləndirici siqnallardan;

- Beynəlxalq Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara hərəkatının məqsəd və prinsipləri ilə bir araya sığmayan məqsədlər üçün Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara emblemlərindən hüquqi şəxslərin adlarında, əmtəə nişanlarında (xidmət nişanlarında);

- Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara emblemlərinə hər hansı oxşar nişanlardan istifadə edilməsi qadağandır.

CM-nin 119.1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinin yaranması üçün cinayət əməlləri hərbi əməliyyat rayonunda (cinyaətin törədildiyi yer, rayon, şəhər, kənd və s.) habelə müharibə zamanı (cinayətin törədildiyi vaxt) törədilməlidir.

Bu cinayət formal tərkiblikdir.

Şərh olunan cinayət subyektiv cəhətdən birbaşa qəsdlə törədilir. Subyekti isə 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxsdir.

CM-nin 119.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət maddi tərkiblikdir və 119.1-ci maddədəki cinayətin tövsifedici halını nəzərdə tutur.

Ağ bayraqdan, BMT-nin bayraq, nişan və geyimlərindən, habelə Cenevrə Konvensiyaları ilə müdafiə olunan nişanlardan sui-istifadə zərərçəkmişin ölümünə və ya onun sağlamlığına ağır zərərverməsinə səbəb olduqda, əməl CM-nin 119.2-ci maddəsi ilə belə nəticələr baş vermədikdə isə 119.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Sui-istifadə hərəkatları ilə baş verən nəticələr arasında səbəbli əlaqə müəyyən edilməlidir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən təqsirin qəsd forması ilə xarakterizə olunur. Subyekti isə 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxsdir.

NƏTİCƏ

Beləliklə, Müharibəyə təhrikçilik dedikdə, beynəlxalq müdafiədən istiafdə edən şəxsin təmsil etdiyi dövləti və ya hər hansı başqa dövləti müharibəyə sövq etmək üçün dövlətlər arasındakı münasibətlərin gərginləşməsinə yönələn hərəkətlər etmə başa düşülür.

Beynəlxalq münasibətlərin gərginləşməsi dedikdə, dövlətlər, habelə dövlətlərlə beynəlxalq təşkilatlar arasında diplomatik münasibətlərin pozulması, müxtəlif beynəlxalq xarakterli sanksiyaların tətbiqi başa düşülür.

Bu cinayətin subyekti 16 yaşına çatmış hər hansı anlaqlı şəxs ola bilər.

Ağ bayraqdan, BMT-nin bayraq, nişan və geyimlərindən, habelə Cenevrə Konvensiyaları ilə müdafiə olunan nişanlardan sui-istifadə zərərçəkmişin ölümünə və ya onun sağlamlığına ağır zərərverməsinə səbəb olduqda, əməl CM-nin 119.2-ci maddəsi ilə belə nəticələr baş vermədikdə isə 119.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Sui-istifadə hərəkətləri ilə baş verən nəticələr arasında səbəbli əlaqə müəyyən edilməlidir.

Bu cinayət subyektiv cəhətdən təqsirin qəsd forması ilə xarakterizə olunur. Subyekti isə 16 yaşına çatmış anlaqlı şəxsdir.